

Stadis novs tscherchan lur via

Fuinas da conflicts sin las ruinas dal communissem

DA GUIU SOBIELA-CAANITZ

■ Ils davos onns dal tschientaner passà han muntà la fin da trais stadis communists multinaziunals, l'Uniun sovietica, la Tschechoslovachia e la Jugoslavia. Ils plis ertavels democratics da lezs sistems fan ussa part dal Cussegl da l'Europa, insaquants schizunt da l'Uniun europeica (UE). Ma singuls n'han anc adina betg cuntanschì la stabilitad politica e territoriala. Quai pertutga indirectamain la Svizra, tant pli che pliras cuminanze immigradas han lur ragischs en tals pajais sco l'Armenia, la Bosnia-Erzegovina, Cosova, Macedonia, Serbia euv. Quai ha stimulà la Direcziun per svilup e collavuraziun (per tudestg Deza) d'arranschar per duas gievgias da quest atun duas occurrenzas d'infurmaziun a Berna, en l'Hotel Ambassador, Seftigenstr. 99, ensem cun il «Forum Ost-West» (parsura Erich Gysling) e l'Associazion svizra da politica exteriura, presidiada da l'antierior ambassadur Adrian Hadorn. Per mintgin da lezs arranschaments suonda ina preschentaziun commentada dal program. Ins duai s'annunziar ordavant* e contribuir a las spesas.

Il Caucasus

L'emprima occurrenza ha lieu ils 18 da november, da las 13.45 a las 18.15; ins duai s'annunziar enfin als 10. Ella vegn manada da Gysling cun il titel: «Il Caucasus sco but da pulvra. Co gida la Svizra a schlucclar la situaziun? L'ambient plain tsiun da Georgia, Russia, Aser-

baigian ed Armenia». I refereschan t. a. cuss. dals stadis Dick F. Marty (TI), il politolog Uwe Halbach (Berlin) ed Anne Lugon-Moulin da la Deza. Il num da la diplomata svizra Heidi Tagliavini è collià gia daditg cun il vast spazi tranter l'Iran, la Russia e Turchia. L'Armenia (3 milliuns olmas), encugnada tranter la Turchia ed il stadi etnicamain tirc da l'Aserbaigian (strusch 9 milliuns), occupa l'Asrah (per aserì Dagliq Qarabag, 140 000 olmas), part etnicamain armena da l'Aserbaigian. Quest exporta cuntant (92%) petroli e products da petroli; in conduct d'iel collia il pajais tras Georgia cun il port da Ceyhan (Turchia). Pli privlus para il conflict da l'Abhasia (200 000 olmas) tranter la Georgia e Russia. 1992–1993 han ils Abhas islamics, rinforzads da pievels dal Caucasus dal nord, chatschà l'armada georgiana grazia a l'agid dals uffiziers russ staziunads en la regiun. La populaziun georgiana da l'Abhasia (var 200 000 olmas) ha stuì fugir en Georgia. L'Abhasia d'oz è vasalla da Russia; ils plis Abhas possedan passaports russ. La pitschna Ossezia dal sid (75 000) sa chatta en ina situaziun analoga. La Georgia (4,3 milliuns) pretenda anc adina lezzas duas republicas. Ins duai resguardar er ils muntagnards dal Caucasus russ, cuntant en Tschetschenia, Daghestan ed Ossezia dal nord. Dick F. Marty referescha spezialmain davart ils dretgs umans en l'entir Caucasus; ins ha assassinà plis umans engaschads en lur favur en Tschetschenia ed utrà.

La penisla dal Balcan

La segunda occurrenza sa splega ils 9 da december, da las 14.00 a las 17.30, e vegn manada dal schurnalist e publicist Max Schmid; ins duai s'annunziar enfin als 1. da december. Il titel tuna: «Vistas balcanicas. Impediments sin la via da l'adesiun a l'UE. Focus sin la Bosnia-Erzegovina, Serbia e Cosovo». Il referent vul descriver la situation politica en quests trais stadis ed en la republica macedona, sco er quai che fraina lur adesiun a l'UE, t. a. la corrupziun e la criminalitad organisada. Ma i dat er impediments specifics. Tar la Macedonia (2 milliuns olmas) sa tracta da dumondas d'identitad naziunala. La Grezia cumpiglia er ina provinza da Macedonia enturn Tessalonic e na vul betg tolerar in stadi independent cun il medem num. Il linguatg macedon è atgnamain in idiom bulgar; la Bulgaria resguarda pia ils Macedons slavs sco Bulgars ed als dat sin givisch in passaport bulgar ch'als pussibilescha d'ir en in pajais da l'UE. Ins duai francar la convivenza tranter la maioritad slava cristiana da Macedonia e la minoritad albanaisa il pli savens islamica. La Serbia (7,3 milliuns) e Cosova (1,8 milliun) duain sa reconuscher vicendaivlamain e sa cunvegnir davart cunfins cuminaivels. Tschinch pajais da l'UE na reconuschan betg la Cosova perquai ch'i na vulan stimular lur atgnas minoritads a pretender il dretg d'autodeterminaziun: La Cipra pervi da sia minoritad tirc, la Grezia, la Rumenia e Slovachia pervi da «lur» Ungarais, la Spagna pervi da Catalugna. La Serbia duai plinavant collavurar cun la Dretgira

penala internaziunala da Den Haag e cuntant extrader l'antierior general Ratko Mladic che duai dar pled e fatg areguard grevs delicts da genocid e cunter l'umantad en la guerra da Bosnia-Erzegovina; igl è cler ch'el vegn protegi e zuppà e che la regenza serba na vul betg disputas cun ils protecturs. Ma la sfida principala è il status da la Bosnia-Erzegovina (3,8 milliuns); ella basegna structures statals sur la

Republica serba e la «Federacija Bosne i Hercegovine» per metter fin al sistem politic pauc efficaci en vigur. A l'occurrenza da Berna refereschan sper Max Schmid il politolog Jens Reuter e Thomas Rüegg da la Deza. Igl è cler che l'Europa basegna ina schlucada da la situaziun internaziunala tranter il Danubi ed il Mar adriatic.

Adressa per s'annunziar: Fax 031 372 31 05, posta electronicasekretariat@forumostwest.ch